

Benchmark gebruikswaarde stedelijk groen

Benchmark gebruikswaarde stedelijk groen

Methodiekontwikkeling

V. Bezemer

J.C.A.M. Bervaes

Alterra-rapport 1023

Alterra, Wageningen, 2004

REFERAAT

Bezemer, V. & J.C.A.M. Bervaes, 2004. *Benchmark gebruikswaarde stedelijk groen; Methodiekontwikkeling*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1023. 40 blz.; 3 fig.; 12 ref.

Naast het vergelijken van de oppervlakte stedelijk groen in steden wil het Milieu- en Natuurplanbureau steden ook kunnen vergelijken op de kwaliteit van hun stedelijk groen. Daartoe is in dit onderzoek een eerste stap gezet waarbij het structuurniveau centraal staat. De groenstructuur is opgebouwd uit ensembles (herkenbare eenheden zoals parken) en verbindingen tussen de ensembles. De criteria voor de beoordeling van groenstructuren zijn bereikbaarheid, bruikbaarheid en beleefbaarheid. Deze zijn afgeleid van criteria die al bestaan voor lagere schaalniveaus. De operationalisering van de criteria voor het beoordelen van de groenstructuur dient in een volgende stap gedaan te worden door in een aantal steden de groenstructuur te identificeren en te beoordelen zodat kwaliteitsniveaus ontwikkeld kunnen worden.

Trefwoorden: stedelijk groen, openbaar groen, kwaliteit, groenstructuur, beoordeling

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door € 14,- over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-Document1. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2004 Alterra

Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland

Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: info.alterra@wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

Samenvatting	7
1 Inleiding	9
2 Kwaliteit en stedelijk groen	11
2.1 Schaalniveaus	11
2.2 Conclusie	12
3 Functie en aard van de groenstructuur	15
3.1 De functie van de groenstructuur	15
3.2 De aard van de groenstructuur	15
3.3 Voorbeelden van groenstructuurplannen van steden	16
3.3.1 Utrecht	16
3.3.2 Amsterdam	17
3.3.3 Zuidplaspolder	18
4 Het beoordelen van een groenstructuur	21
4.1 De criteria	21
4.2 Operationalisering van de criteria	21
4.3 Uitvoerbaarheid	22
4.4 Conclusie	23
5 Conclusies	25
Literatuur	27
<i>Bijlagen</i>	
1 Methoden voor de beoordeling van de schaalniveaus element en ensemble	29
2 Kwantitatieve analyses	35
3 Bewonersinbreng	39

Samenvatting

Stedelijk groen is van belang voor een leefbare stad waar mensen graag wonen. Daarnaast is het groen ook van belang om een balans te creëren tussen de groene en de gebouwde omgeving; een balans in de zin van een gelijkmatige spreiding van het groen over de stad. Niet alleen de oppervlakte groen van belang, maar ook de kwaliteit van dat groen. Voor het beoordelen van die kwaliteit zijn in het verleden verschillende methoden ontwikkeld die vooral ingaan op de kwaliteit op beheerniveau en op het niveau van parken. Het Milieu- en Natuurplanbureau heeft echter behoefte aan een methode om steden onderling met elkaar te kunnen vergelijken voor wat betreft het groen. Daartoe is in dit onderzoek een eerste stap gezet.

Voor beoordeling van kwaliteit is het noodzakelijk dat duidelijk is welk schaalniveau beoordeeld wordt. In dit onderzoek is van de volgende driedeling gebruik gemaakt:

- element-niveau: individuele onderdelen van het groen zoals een boom, een haag, etcetera;
- ensemble-niveau: herkenbaar en samenhangend geheel van elementen zoals een park een begraafplaats, etcetera;
- structuur-niveau: het groen als samenhangend geheel gezien over de gehele stad.

Voor de eerste twee niveaus zijn al verschillende beoordelingsmethoden ontwikkeld. Daarnaast zijn deze twee niveaus ook niet geschikt om steden onderling te vergelijken omdat er zich dan teveel locatiespecifieke verschillen zullen voordoen. De methodiekontwikkeling zal zich dus richten op het structuurniveau.

Aangezien de verschillende onderscheiden niveaus met elkaar samenhangen zijn de criteria voor het structuurniveau afgeleid van criteria van de twee lagere schaalniveaus. De volgende criteria staan centraal op het structuurniveau:

- bereikbaarheid;
- bruikbaarheid;
- beleefbaarheid.

Een volgende stap in de methodiekontwikkeling is het operationaliseren van de criteria. Alleen voor bereikbaarheid zijn er criteria in de vorm van afstanden van de woning tot het groen. Bereikbaarheid van het groen draagt ook bij aan de spreiding van het groen over de stad.

Voor bruikbaarheid moeten er nog meetlatten ontwikkeld worden. Onderwerpen die daarbij aan bod zouden moeten komen zijn openbaarheid, toegankelijkheid en voorzieningen. Ook beleefbaarheid dient nog geoperationaliseerd te worden. Het gaat dan om gewenste beleving (robuustheid (breedte), variatie, aantrekkelijkheid voor verschillende doelgroepen) maar ook om ongewenste beleving (hinder door stank, geluid, etcetera).

Aanbevolen wordt om de criteria te operationaliseren door in een aantal steden de groenstructuur te identificeren en op basis van de criteria een eerste beoordeling te geven. Door vergelijking van de steden kunnen vervolgens per criterium kwaliteitsniveaus bepaald worden.

1 Inleiding

In 2002 en 2003 hebben zowel Alterra als het Natuurplanbureau een inschatting gemaakt omtrent de beschikbaarheid van groen in en om de stad. Ingang van beide onderzoeken was vooral de kwantitatieve aspecten van groen, dat wil zeggen hoeveel groen is er per woning en welke soorten groen zijn er in en om de stad. Voorts is in het Alterra onderzoek ook gekeken naar de afstand tot het groen.

Het Milieu- en Natuurplanbureau heeft de behoefte om naast de kwantitatieve gegevens ook kwalitatieve aspecten van het stedelijk groen op te nemen in het Milieu- en Natuurcompendium. Aangezien in het compendium data op landelijke schaal worden gepresenteerd, is het MNP op zoek naar een methode om steden onderling te vergelijken. De bestaande systemen die de kwaliteit van stedelijk groen beschrijven zijn met name gericht op individuele groenelementen en beoordelen over het algemeen de beheerkwaliteit. Om steden onderling te kunnen vergelijken is er een methode nodig die zich richt op met name structuren en recreatieve kwaliteiten.

Het doel van dit project is om een eerste stap te zetten in de richting van een methodiek voor de beoordeling van de gebruikswaarde van stedelijk groen op stadsniveau. Het onderzoek beperkt zich tot robuuste openbare groenstructuren van centrum tot stadsrand, inclusief het daarbinnen functionerende water.

Beleidskader

Het belang van stedelijk groen komt in verschillende beleidskaders naar voren. In de Nota Ruimte wordt aangegeven dat er balans moet zijn tussen rood en groen in de steden. Deze balans is niet alleen in kwantitatieve zin van belang, maar zeker ook in een evenwichtige verdeling van het groen over de stad zodat het voor veel bewoners bereikbaar is. Binnen ISV en GIOS beleid staat het groen ook op de agenda om met name de leefbaarheid van steden een impuls te geven.

2 Kwaliteit en stedelijk groen

Stedelijk groen bestaat uit vele onderdelen; van een individuele boom tot groene scheggen die de stad met het buitengebied verbinden. Beide niveaus (en alles wat daar tussen zit) spelen een rol in de beleving en het gebruik van het stedelijk groen door bewoners en bezoekers. Bij het beoordelen van kwaliteit dienen deze verschillende niveaus eveneens in het oog gehouden te worden om zo de discussie over kwaliteit te structureren.

Er zijn verschillende indelingen van schaalniveaus voor stedelijk groen. Zo zijn er de indelingen in buurt-, wijk- en bovenwijken groen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt of het groen vooral door lokale bewoners of ook door bewoners elders uit de stad wordt gebruikt. Ook komen verschillende oppervlakte indelingen voor van 1 hectare tot 300 hectare (van Herzele & Wiedemann, 2003). Een indeling kan dus gemaakt worden geredeneerd vanuit de stad en haar bewoners (de eerste indeling die het groen koppelt aan de indeling van de stad in buurten en wijken), maar net zo goed geredeneerd vanuit het groen (de tweede indeling waarbij de oppervlakte van het groen maatgevend is).

Deze studie is bedoeld om een methode te ontwikkelen om de kwaliteit van het stedelijk groen te beoordelen. Voorts is het de bedoeling dat met die methode steden onderling vergeleken kunnen worden. Het groen op stadsniveau staat dus centraal.

Als het groen op stadsniveau gezien wordt, wordt er gekeken naar grote eenheden en structuren; details zijn immers niet te zien. Op lagere schaalniveaus kunnen steeds meer details aan bod komen. Vandaar dat in deze studie gewerkt wordt met een indeling die gebaseerd is op losse elementen (eerste niveau) die samengesteld zijn tot herkenbare ensembles (tweede niveau) die op hun beurt weer deel uit maken van de structuur (derde niveau). Ook is het zo dat op de lagere schaalniveaus steeds meer locatiespecifieke zaken een rol gaan spelen en de onderlinge vergelijking van steden, waar deze studie zich op richt, daardoor niet meer mogelijk is. In onderstaande zal nader ingegaan worden op de drie schaalniveaus.

2.1 Schaalniveaus

Element-niveau

Elementen zijn de losse onderdelen van het stedelijk groen. Hierbij moet gedacht worden aan individuele bomen, voorzieningen, kunstwerken, etcetera. Wat betreft het beoordelen van de kwaliteit van elementen gaan bestaande methoden met name in op aanleg, functie en beheer. Voorbeelden van bestaande methoden zijn INTEGRO (Oosterbaan et al, 2002) en Handboek kwaliteit beheer openbare ruimte (Stad bv & Alterra, 2003). In Bijlage 1 wordt uitgebreider ingegaan op deze methoden.

Ensemble-niveau

Een ensemble in het stedelijk groen is een herkenbaar en samenhangend geheel van elementen. Parken zijn het meest duidelijke voorbeeld, maar er kan ook gedacht worden aan begraafplaatsen, volkstuincomplexen en sportterreinen. Een ander voorbeeld van een ensemble is een laan met bomen.

Bij de beoordeling van de kwaliteit van een ensemble in het stedelijk groen komen dus de eerder genoemde elementen weer aan bod. Hun individuele kwaliteit voor wat betreft bijvoorbeeld beheer is van invloed op de kwaliteit van het ensemble als geheel. Maar een ensemble wordt niet beoordeeld op grond van de afzonderlijke delen. Het geheel is immers meer dan de som der delen en dus wordt een ensemble ook beoordeeld op de onderlinge rangschikking van de elementen (het ontwerp) en de betekenis die het ensemble heeft voor de bezoekers. Een voorbeeld van een beoordelingsmethode staat beschreven in Aantrekkingskracht van parken op stadsniveau (Pronk et al, 1997). Een ander voorbeeld is door de Gemeente Utrecht uitgetest (Berg et al, 2003). Deze methoden worden in Bijlage 1 nader beschreven.

Structuur-niveau

Verschillende functies bieden structuur aan de stad. De infrastructuur is waarschijnlijk de meest duidelijke; rondwegen, uitvalswegen en lokale wegen bieden zicht op de opbouw van een stad. Daarnaast levert ook de bebouwde omgeving structuur en herkenbaarheid aan de stad. Zowel de infrastructuur als de bebouwing hebben een rol in de leesbaarheid van een stad en ook het groen heeft daaraan een bijdrage.

De hiervoor beschreven elementen en ensembles maken onderdeel uit van de groenstructuur. Een element is immers onderdeel van een ensemble en een ensemble is vervolgens weer onderdeel van een structuur. De groenstructuur ligt verspreid over de stad waarbij de verbinding van de ensembles door middel van de groenstructuur een belangrijk kenmerk is. Tot slot zal een groenstructuur ook verbindingen met het buitengebied mogelijk maken.

Aangezien een groenstructuur de gehele stad omvat zal niet ingezoomd kunnen worden op specifieke locaties; daarvoor zijn de beoordelingen op andere schaalniveaus geschikt. Maar de drie niveaus zullen wel op elkaar moeten aansluiten omdat ze immers allen verbonden zijn. Daarom zullen enkele criteria vergelijkbaar zijn, maar in abstractieniveau verschillen.

2.2 Conclusie

Het groen in een stad kan op verschillende schaalniveaus gezien worden. Van een laag schaalniveau waarop alleen losse onderdelen bekeken worden tot een hoog schaalniveau waarop hele structuren en de verschillende functies daarin als geheel worden bekeken. Voor het beoordelen van de kwaliteit van stedelijk groen is het noodzakelijk om eveneens de verschillende schaalniveaus uit elkaar te houden. Op deze manier wordt ook duidelijk dat het structuur-niveau het overkoepelende niveau

is en dat de twee onderliggende niveaus daarin passen. De criteria op element- en ensemble-niveau worden immers al vanaf structuurniveau meegenomen.

Omdat de aanleiding voor dit onderzoek het vergelijken van verschillende steden is, zal verder ingegaan worden op het structuurniveau.

3 Functie en aard van de groenstructuur

Structuren zijn van belang voor een stad omdat ze een ruggengraat bieden voor de aanwezige functies, maar ook voor toekomstige ontwikkelingen. Vanuit stedenbouwkundig oogpunt worden de bebouwing en hoofdinfrastructuur gezien als de basis voor de structuur van een stad. De structuur van een stad kan echter ook vanuit groen of water gezien worden. Dergelijke structuren kunnen ook in combinaties voorkomen:

- groenstructuur gekoppeld aan de verkeersstructuur;
- groenstructuur gekoppeld aan de recreatieve structuur;
- groenstructuur gekoppeld aan de waterstructuur.

In onderstaande zal nader ingegaan worden op de elementen en ensembles waaruit een groenstructuur is opgebouwd.

3.1 De functie van de groenstructuur

Het groen in een stad biedt recreatieve ruimten voor de stedeling. Parken om in te wandelen en te zitten, sportterreinen om te sporten, laanbeplanting om van te genieten door ernaar te kijken. Al dit groen biedt de stedeling de kans om in te recreëren en de seizoenen in de stad te beleven. Verder biedt de groenstructuur een stad allure en aantrekkelijkheid, noodzakelijk om bewoners en bedrijven naar de stad te trekken.

Daarnaast heeft de groenstructuur ook een functie voor de stad als ruimtelijke verschijningsvorm. De stad als stenige en gebouwde omgeving heeft baat bij een tegenhanger in de vorm van groen en water. De inzet van het rijk op meer balans tussen rood en groen in de stad doelt eveneens op deze noodzakelijke afwisseling tussen bebouwing en groen/ruimte.

Doordat een groenstructuur zowel bestaat uit plekken als uit verbindingen tussen deze plekken, ligt de groenstructuur idealiter als een regelmatig grid in de stad. Door deze gelijkmatige verdeling over de stad, draagt de structuur bij aan de balans tussen rood en groen in de stad en zorgt ervoor dat het groen op redelijke afstand van de woningen ligt.

3.2 De aard van de groenstructuur

Vaak wordt een groenstructuur aangeduid in de vorm van lobben of wiggen die vanuit het buitengebied de stad in lopen. Daarmee maken ze een verbindingen tussen de stad en het buitengebied. Buiten de stad bestaat de structuur dan uit landschapselementen zoals houtwallen, bos- en natuurterreinen, binnen de stad lopen deze dan vaak door in een park of in lanen, singels, grachten.

Onderdelen van de groenstructuur zijn grotere groene eenheden (de ensembles) zoals parken, begraafplaatsen, sportvelden, volkstuincomplexen. Daarnaast behoort ook laanbeplanting tot de groenstructuur om de ensembles onderling te verbinden en zo de structuur vorm te geven als een grid in de stad. Het groen in de groenstructuur behoort tot de openbare ruimte en is daarmee openbaar toegankelijk. Voor bijvoorbeeld volkstuinen en sportterreinen geldt dit echter niet overal.

Zowel de ensembles als de verbindingen hebben een functie voor recreatie en voor de balans rood-groen in de stad. Uit onderzoek blijkt dat recreanten die naar het buitengebied gaan bij voorkeur de snelste route kiezen en dus niet via een groene verbinding gaan. (Moerdijk et al, 1999). Voor recreatieve routes zijn de groene verbindingen dus minder noodzakelijk maar voor de bereikbaarheid en de spreiding van het groen over de stad des te meer.

3.3 Voorbeelden van groenstructuurplannen van steden

3.3.1 Utrecht

In de Utrechtse Structuurvisie wordt het groen onder andere onderscheiden in wiggen, parken als groene parels en parkstroken langs het kanaal. De wiggen dienen als groene verbindingen de stad in en uit en maken zo het omliggende landschap bereikbaar voor zowel recreatie als natuur. De overige groene verbindingen verbinden de parken onderling.

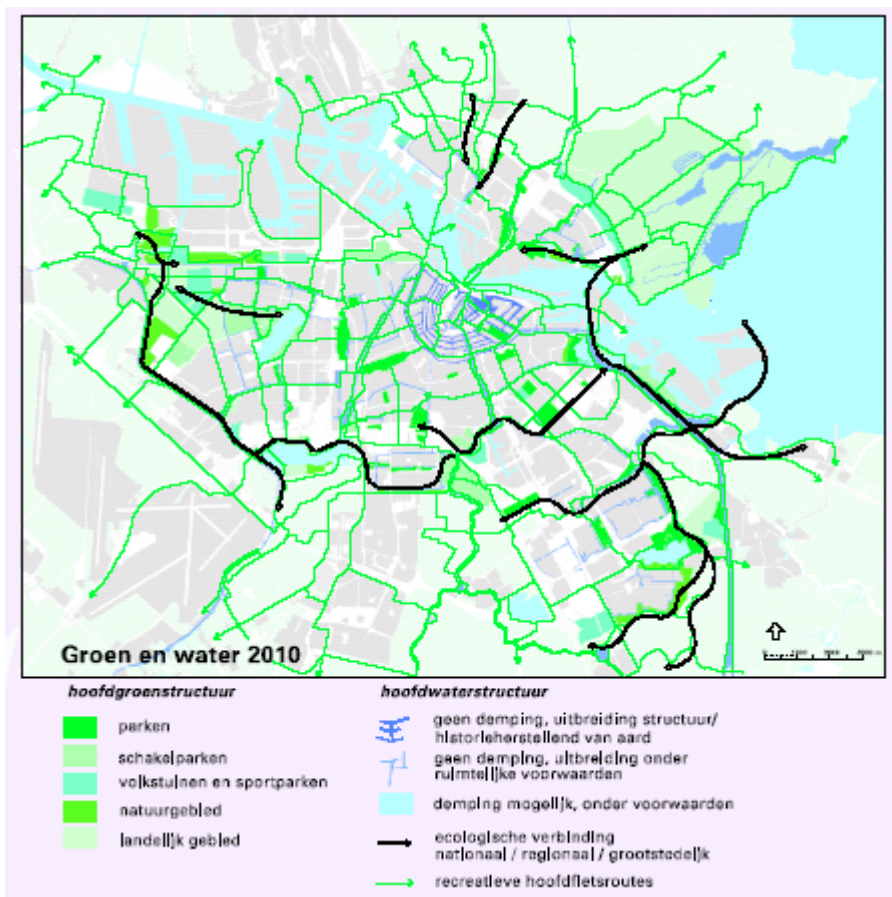

Figuur 1. Kaart uit *Concept Structuurvisie Utrecht (2003)*

3.3.2 Amsterdam

Amsterdam heeft het stedelijk groen ondergebracht in een hoofdgroenstructuur. Het groen wat hiertoe behoort, geniet een bepaalde bescherming. Niet al het groen in Amsterdam is opgenomen in de hoofdgroenstructuur. De hoofdgroenstructuur is opgebouwd uit parken en uitloopgebieden in de stadsraden en schakelparken die beide verbinden. Tussen deze onderdelen liggen recreatieve routes.

Sinds het vorige structuurplan uit 1996 zijn in het nieuwe structuurplan plekken uit de hoofdgroenstructuur verdwenen en sommige andere plekken er aan toegevoegd.

Figuur 2. kaart uit *Structuurplan Amsterdam - Kiezen voor stedelijkheid* (2003)

3.3.3 Zuidplaspolder

In het project Zuidplaspolder; een gebied in de driehoek Gouda-Zoetermeer-Rotterdam moeten circa 30.000 woningen gebouwd gaan worden. Het oorspronkelijke ontwerp bevatte al groenstructuren gebaseerd op de bestaande agrarische kavelstructuur.

De schaal van het oorspronkelijke ontwerp bleek te groot voor recreatief gebruik door wandelaars. Voor fietsers was de schaal beter geschikt. Voor beide vormen van recreatie bleek de groenstructuur geen mogelijkheden te bevatten om een rondgaande route te kiezen. De lijnen van de structuur liepen vrijwel allemaal dood op infrastructuur of een ontoegankelijk buitengebied.

Figuur 3. kaart uit Bervaes (2004)

4 Het beoordelen van een groenstructuur

Voor het beoordelen van de kwaliteit van de groenstructuur is het belangrijk om de eerder genoemde drie niveaus uit elkaar te blijven houden. Verder is het noodzakelijk om de criteria te identificeren die van belang zijn voor de gebruikswaarde van de groenstructuur en voor de functie die de groenstructuur heeft in de balans rood-groen. Voor de groenstructuur is bij het bepalen van deze criteria uitgegaan van de criteria die op de lagere schaalniveaus van ensemble en element worden gebruikt (zie bijlage 1). Deze zijn naar het structuurniveau vertaald en daarmee abstracter. Nog niet al deze criteria zijn geoperationaliseerd. In onderstaande wordt daarom globaal de richting van de operationalisering aangegeven. Eerst zal echter ingegaan worden op de criteria die op het structuurniveau centraal staan.

4.1 De criteria

Bereikbaarheid van het groen is van belang voor recreatie maar geeft ook aan in hoeverre de groenstructuur verspreid is over de stad en daarmee ook bijdraagt aan de balans rood-groen. Niet alleen de afstand die mensen moeten afleggen van hun huis naar het groen is belangrijk bij dit criterium, maar ook de barrières die men onderweg tegenkomt zoals grootschalige infrastructuur die maar op een beperkt aantal plekken te passeren is.

Bruikbaarheid is een volgend criterium dat voornamelijk van belang is voor het recreatieve aspect van de groenstructuur. Het groen moet bruikbaar zijn voor uiteenlopende recreatieve activiteiten en typen stedelingen. Dit betekent dat er bepaalde voorzieningen nodig zijn, maar bijvoorbeeld ook dat het groen openbaar en toegankelijk is voor de verschillende groepen.

Tot slot speelt de beleefbaarheid een belangrijke rol bij de beoordeling van de groenstructuur. Ook hierbij is het zo dat de groenstructuur voor verschillende groepen aantrekkelijke plekken dient te bieden. Variatie binnen en tussen de plekken is hierbij ook van belang. Hinder is een ander aspect van beleving. Zeker in de stad waar veel verschillende functies naast elkaar bestaan, komen hindersituaties van bijvoorbeeld geluid en stank snel voor.

4.2 Operationalisering van de criteria

Voor de operationalisering van de criteria is het noodzakelijk om maten en data te hebben.

Bereikbaarheid

Wat betreft de maten is er voor bereikbaarheid de afstandsmaat van 500 meter van woning naar groen. In eerder onderzoek is dit voor 30 steden in Nederland in

kaartbeelden weergegeven voor de afstand van 500 meter. (Bezemer & Visschedijk, 2003) Uit de kaarten kan afgeleid worden vanuit welke delen van de stad het groen wel en niet te bereiken is binnen 500 meter. Barrières zoals grootschalige infrastructuur zijn daarin meegenomen.

Uit onderzoek van Grahm (2002) blijkt inmiddels dat deze 500 meter naar beneden bijgesteld zou moeten worden en wel naar gemiddeld 300 meter. Bij de operationalisering van bereikbaarheid dient voorts rekening gehouden te worden met de barrièrewerking van infrastructuur.

Operationalisering van bereikbaarheid in de zin van spreiding over de stad dient nog ontwikkeld te worden.

Bruikbaarheid

Voor de operationalisering van het criterium bruikbaarheid zijn meetlatten nog niet ontwikkeld. Onderwerpen die hierbij aan bod zouden moeten komen zijn openbaarheid, toegankelijkheid en voorzieningen. Operationalisering van openbaarheid is eenvoudig in twee maten: wel of niet openbaar. Meetlatten voor toegankelijkheid zullen anders zijn voor verschillende doelgroepen. Hierbij wordt toegankelijkheid dus vooral in fysieke zin gezien. Ook meetlatten voor voorzieningen zullen per voorziening variëren; paden worden immers anders beoordeeld dan speelplekken. En de groenstructuur kan niet alleen beoordeeld worden op aantallen voorzieningen en padlengte; het gaat ook om de ruimtelijke spreiding van beide.

Beleefbaarheid

De operationalisering van beleefbaarheid gaat zowel om gewenste als om ongewenste belevingen in het groen. Bij gewenste beleving zal gekeken moeten worden naar aantrekkelijkheid en variatie binnen de groenstructuur. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de verschillende wensen van doelgroepen. Voor variatie dient een meetlat ontwikkeld te worden om variatie tussen onderdelen van de groenstructuur te beoordelen. Zijn alle ensembles hetzelfde of zijn er duidelijke thematische of uiterlijke verschillen. Gedacht kan worden aan verschillen in termen van cultureel-natuurlijk, sportief-rust, strak-ruig, etcetera. Een ander onderdeel van beleefbaarheid is de hinder vanuit de omgeving. Geluidshinder van infrastructuur, stankhinder van fabrieken etcetera beïnvloeden de beleving van het groen. Gemeten kan worden aan de hand van de herkomst, het bereik en de mate van de hinder. Indeling van niveaus dient nog nader bepaald te worden.

Robuustheid van de verbindingen tussen de ensembles en de maat van de afzonderlijke ensembles biedt een belevingsdimensie van in een totaal andere omgeving dan de stad te zijn. Het groen biedt dan een plek van rust en natuurlijke elementen. Een breedtemaat en oppervlaktemaat dienen hiervoor bepaald te worden.

4.3 Uitvoerbaarheid

Kwantitatieve beoordelingen op stadsniveau die landelijk vergeleken worden, kunnen vanachter het bureau gedaan worden omdat gewerkt wordt met landelijk dezelfde

bestanden (CBS-bodemstatistiek). Bezoek aan elke stad is dan niet direct nodig. Voor beoordeling van kwaliteit ligt dat anders. Het benodigde kaartmateriaal is waarschijnlijk niet in elke stad op dezelfde wijze vormgegeven, landelijke bestanden zullen niet voor elke criterium voorhanden zijn. De betrokkenheid van de steden is dan ook groter om kaartmateriaal aan te leveren, eventueel toe te lichten of te bewerken. Bezoek aan de steden zal waarschijnlijk ook nodig zijn, zeker bij de volgende stap als de meetniveaus bepaald gaan worden. Dan worden namelijk de uitersten zichtbaar en kan een goede indeling gemaakt worden in beoordelingsniveaus. Beleefbaarheid zal zeker een onderdeel zijn dat meer in de praktijk beoordeeld moet worden dan alleen van achter het bureau op basis van kaartmateriaal.

Bereikbaarheid

Beoordelen van de bereikbaarheid kan uitgevoerd worden in een GIS (zie Groene Meters en Natuurcompendium). De barrièrewerking van infrastructuur dient hierin meegenomen te zijn. Spreiding van het groen over de stad kan ook beoordeeld worden aan de hand van kaartmateriaal en luchtfoto's.

Bruikbaarheid

Voor bruikbaarheid zal kaartmateriaal nodig zijn om toegankelijkheid, paden en voorzieningen te identificeren. Openbaarheid bepalen kan gedaan worden aan de hand van gegevens die elke stad zelf heeft. Openbaarheid in een GIS is nog niet voorhanden. Mogelijk zal het beoordelen van bruikbaarheid ook een bezoek aan de groenstructuur noodzakelijk maken maar dit hangt af van de gedetailleerdheid van het gebruikte kaartmateriaal en de overige gegevens.

Beleefbaarheid

Voor beleefbaarheid is het nodig om van de ensembles te weten in welke stijl ze zijn vorm gegeven en of de parken in thema's zijn opgezet. Dit is niet altijd vanaf een kaart of luchtfoto te beoordelen en zal dan ook in de praktijk beoordeeld moeten worden. Voor beoordelen van aanwezigheid van hinderelementen zullen er kaarten noodzakelijk zijn met stankcirkels en geluidscontouren. De steden dienen voor het aanleveren van dergelijke informatie betrokken te worden bij de beoordeling.

4.4 Conclusie

De criteria die nodig zijn om groenstructuren te beoordelen zijn afgeleid uit de criteria die op de lagere schaalniveaus van ensemble en element worden gebruikt. De drie criteria die voor het structuurniveau van belang zijn zijn:

- bereikbaarheid;
- bruikbaarheid;
- beleefbaarheid.

Met deze criteria wordt de groenstructuur zowel beoordeeld in de recreatieve functie als in de functie van balans tussen rood en groen. Voor recreatie gelden alledrie de

criteria, voor de balans geldt met name het criteria bereikbaarheid omdat dit criterium ook de spreiding over de stad bevat.

De operationalisering van de criteria is nog niet ver genoeg om steden te gaan beoordelen. Alleen voor het criterium bereikbaarheid is de afstandsmaat 500 meter van huis naar groen bekend. In dit hoofdstuk is wel een aanzet gegeven voor het operationaliseren van de criteria en het uitvoeren van de beoordeling.

5 Conclusies

Voor een nationale benchmark is naast beschikbaarheid van groen (kwantiteit) ook de beoordeling van de groenstructuur (kwaliteit) van belang. Om steden te kunnen vergelijken is beoordeling van afzonderlijke ensembles en elementen niet bruikbaar omdat zich daarbij te veel specifieke situaties zullen voordoen. De kwaliteit van de groenstructuur op stadsniveau staat dan ook centraal bij het vergelijken van steden.

De stedelijke groenstructuur heeft een belangrijke functie voor de recreatie van de stedeling. Dit geldt zowel voor het recreatief gebruik (wandelen, luieren, fietsen) als voor de recreatieve beleving (genieten van een groen uitzicht) van het groen. Daarnaast heeft de groenstructuur een functie om een evenwicht te bewerkstelligen tussen de groene en de gebouwde omgeving in de stad.

De criteria die gebruikt worden voor de beoordeling van de groenstructuur zijn gebaseerd op criteria van de lagere schaalniveaus ensemble en element. Op structuurniveau gaat het om de criteria bereikbaarheid, bruikbaarheid (voorzieningen, openbaarheid/toegankelijkheid, samenhang) en beleefbaarheid (variatie, breedte, hinder).

Voor de meeste criteria zijn nog geen operationele beoordelingsmethoden beschikbaar. Het ontbreekt aan maatlatten en databestanden om de genoemde criteria te operationaliseren. Alleen voor het criterium bereikbaarheid zijn op dit moment afstandsmaten tussen groen en woning beschikbaar.

Daarom verdient het aanbeveling om een operationele methode te ontwikkelen door voor enkele grote steden de groenstructuur te identificeren, benodigde databestanden te zoeken en vervolgens door middel van het vergelijken van de groenstructuren maatlatten voor de criteria te definiëren.

Literatuur

- Berg, A. van den, A. Beer, R. Hamel, A. Manneke & P. Schildwacht. 2003. Leefkwaliteit stationsgebied Utrecht. Den Haag
- Bervaes, J.C.A.M., D.M. Pronk & T.A. de Boer. 1997. Recreatie in de Dordwijkzone. IBN-DLO rapport nr. 282, Wageningen
- Bervaes, J.C.A.M. & D.M. Pronk. 1998. Naar een groenstructuur in Almere Poort en Almere Hout. IBN-rapport 368, Wageningen
- Bervaes, J.C.A.M. 2004. Second opinion Notitie Groennorm Zuid-Holland. Wageningen (interne notitie)
- Bezemer, V. & P.A.M. Visschedijk. 2003. Groene Meters deel II. Analyse van het stedelijk groen in de G30 steden. Alterra-rapport 834, Wageningen
- Grahn, P. 2002. Evaluation of the quality of parks. Text of paper tot the COST C11 "Green structures and urban planning" 6th Management Committee Meeting and Working Group Meetings
- Herzele, A. van & T. Wiedemann. 2003. Monitor voor bereikbaar en aantrekkelijk groen. De betekenis van de groene ruimte voor de kwaliteit van de leefomgeving hanteerbaar gemaakt voor discussie, afweging en besluitvorming. In: Ruimte & Planning, Jg. 23 nr. 2/2003
- Milieu- en Natuurcompendium, sectie groen in en om de stad: http://www.rivm.nl/milieuennatuurcompendium/nl/x-nl-0-c7_2.html
- Moerdijk, L.J., V. Bezemer, T.A. de Boer, J.C.A.M. Bervaes & S.C.J. Tiebosch. 1999. Op de fiets van stad naar buitengebied. Routekeuze en waardering door stadsbewoners. IBN-DLO rapport 461, Wageningen
- Oosterbaan, A., J.C.A.M. Bervaes & P.A.M. Visschedijk. 2002. INTEGRO, een systematiek voor integrale kwaliteit van stedelijk groen. Alterra-rapport 621, Wageningen
- Pronk, D.M., T.A. de Boer & H.W.J. Boerwinkel. 1997. Aantrekkingskracht van parken op stadsniveau. IBN-rapport 274, Wageningen
- STAD & Alterra. 2003. Handboek Kwaliteit Beheer Openbare Ruimte.

Bijlage 1 Methoden voor de beoordeling van de schaalniveaus element en ensemble

In deze bijlage zal dieper ingegaan worden op een aantal methoden die beschikbaar zijn om de schaalniveaus element en ensemble te beoordelen op kwaliteit.

Element-niveau

INTEGRO

Beoordelingssysteem voor de kwaliteit van stedelijk groen bruikbaar om voor bestaand stedelijk groen gefundeerde beslissingen te nemen over uit te voeren beheermaatregelen en eventuele omvormingen in de komende 10 jaar. Binnen INTEGRO wordt onder stedelijk groen verstaan:

- wijk- en buurtgroen;
- straatbomen;
- parken;
- bossen;
- ecologische verbindingzones voor zover ze binnen de bebouwde kom liggen.

INTEGRO werkt via 3 stappen:

- vaststelling beheereenheid;
- bepaling van de functies van de beheereenheid;
- beoordeling van de kwaliteit, d.w.z. van de mate waarin de genoemde functies worden vervuld.

Voor stap 1 is een overzicht gemaakt van 32 eenheden, variërend van bos tot hekwerk. De functies uit stap 2 (er worden er 32 onderscheiden) worden beschreven in termen van scheiding, verbinding, afscherming of functie van een voorziening. Vervolgens wordt in stap 3 de kwaliteit beoordeeld in termen van vitaliteit, onderhoudstoestand, dichtheid, netheid, sociale veiligheid, etcetera. Hierbij wordt een beoordeling gehanteerd van hoog kwaliteitsniveau, basis kwaliteitsniveau en te laag kwaliteitsniveau.

Dit ziet er in twee voorbeelden als volgt uit:

Beheereenheid	Functies	Kwaliteitskenmerk	Kwaliteitsniveau Hoog	Kwaliteitsniveau Basis	Kwaliteitsniveau Te laag
1. Bos	Recreatie	Afwisseling	Veel variatie	Gevarieerd	Monotoon
		Sociale veiligheid	Overzichtelijk	Redelijk open	Afgelegen en/of overzichtelijk
		Fysieke veiligheid	Veilig	Veilig	Gevaarlijke situaties aanwezig
		Netheid	Geen rommel	Weinig rommel	Veel rommel
	Biotoop voor plant en dier	Soortenrijkdom	Veel soorten	Redelijk veel soorten	Weinig soorten
2. Park	Recreatie	Oppervlak	Ruim voor doelgroep	Voldoende voor doelgroep	Te klein voor doelgroep

		Aantal gebruikers	Zeer veel	Veel	Weinig
		Sociale veiligheid	Overzichtelijk	Redelijk open	Afgelegen en/of onoverzichtelijk
		Fysieke veiligheid	Veilig	Veilig	Gevaarlijke situaties aanwezig
		Begaanbaarheid	Zeer goed	Goed	Slecht
		Bruikbaarheid meubilair	Perfekte staat	Goede staat	Onbruikbaar
	Aankleding	Vitaliteit	Uitstekend	Goed	Slecht, ziekte en sterfte
		Onderhoudstoestand	Perfekte staat	Goed onderhouden	Onderhoudsachterstand
		Netheid	Geen rommel	Geen rommel	Veel rommel
	Ecologie	Soortenrijkdom	Veel	Redelijk veel	Weinig/eenzijdig
		Waterkwaliteit	Niet vermet/vervuild	Weinig vermet/vervuild	Sterk vermet/vervuild

Bron: Oosterbaan et al, 2002

INTEGRO kan gebruikt worden voor bestaande gebieden/elementen voor beoordeling en monitoring van de kwaliteit van het groen, vergelijking van de kwaliteit van verschillende elementen of beheereenheden, onderbouwing van het benodigde budget voor beheer, kostenbesparing, prioritering van werkzaamheden, aanpak van probleemgebieden.

Voor nieuwe gebieden/elementen kan INTEGRO ingezet worden om ontwerpen te beoordelen, vooral met betrekking tot de functies van het groen en om de afweging tussen kosten en kwaliteit te maken.

Handboek Kwaliteit Beheer Openbare Ruimte

Een ander beoordelingssysteem op het elementniveau is het Handboek Kwaliteit Beheer Openbare Ruimte. Hierin worden de volgende beheerobjecten onderscheiden:

- verhardingen;
- verkeersvoorzieningen;
- straatmeubilair;
- openbare verlichting;
- water en oevers;
- speelvoorzieningen;
- civieltechnische kunstwerken;
- groenvoorzieningen (stadsbos, bosplantsoen, natuurvriendelijk bosplantsoen, sierheesters en rozen, bomen, (natuurvriendelijke) hagen, wisselperken, vaste planten en plantenbakken, (natuurvriendelijk) gazon, hooigras).

In dit handboek wordt gebruik gemaakt van foto's om verschillende kwaliteitsniveaus voor het beheer van de openbare ruimte weer te geven. Op deze manier kan door beheerders snel ingeschat worden hoe de toestand is van hun openbare ruimte. Er worden vier kwaliteitsniveaus onderscheiden: 1 t/m 4 waarbij 1 het beste niveau en 4 het minste niveau is. Voor elk beheerobject wordt gekeken naar de status en de

netheid. Met status wordt de staat van onderhoud bedoeld en bij netheid gaat het om het voorkomen van zwerfvuil en hondenpoep.

In deze systematiek worden de volgende drie stappen onderscheiden:

- onderscheiden schouwvakken op wijkniveau;
- beoordelen van de openbare ruimte (voorkomen van de verschillende kwaliteitsniveaus);
- presentatie van de uitkomsten.

Voorbeeld:

Tijdens de rondgang door een blok is gebleken dat voor verharding de verschillende kwaliteitsniveaus in de volgende mate worden aangetroffen:

		1	2	3	4
RIJBANEN	status	20%	50%	10%	20%
	netheid	10%	50%	30%	10%
VOETPADEN	status	30%	0%	50%	20%
	netheid	0%	40%	30%	30%

Op wijkniveau bestaat de beoordeling uit een opsomming per beheerobject van de beoordelingen van de schouwvakken.

Bron voorbeeld: Stad bv & Alterra, 2003

De beoordeling wordt gedaan door de beheerder eventueel samen met bewoners. Hierbij wordt aangegeven hoeveel procent van het areaal van het schouwvak bestaat uit de verschillende beheereenheden en hoe deze scoren op de vier niveaus. Indien volgens dezelfde systematiek ambities worden geformuleerd, kan er een vergelijking gemaakt worden tussen de opgestelde ambitie en het behaalde resultaat.

Ensemble-niveau

Aantrekkingskracht van parken

Pronk et al (1997) hebben een methode ontwikkeld om op dit niveau de aantrekkelijkheid van parken weer te geven. Zij gebruiken daarvoor de volgende factoren:

- locatiefactoren;
- inpassingsfactoren;
- inrichtingsfactoren;
- externe factoren.

Deze factoren werken op het niveau van inrichting en ontwerp maar zijn niet als enige van belang voor de aantrekkingskracht van parken. De mens en zijn beleving spelen ook een grote rol. Deze manier waarop mensen hun omgeving beleven is te vatten in vijf belevingsdimensies op grond waarvan een persoon een bepaalde kwaliteit toekent.

- exploratief kijken;
- instrumenteel benaderen;
- existentieel betrokken zijn;
- benaderen vanuit een cultuurgrondhouding;
- kijken vanuit een sociale definitie.

Koppeling van de factoren en de belevingsdimensies levert informatie op of een park gewaardeerd wordt. Uit conclusie van het onderzoek van Pronk et al (1997) na toepassing van de theorie in een aantal stadsparken komt naar voren dat onderdelen uit alle belevingsdimensies aanwezig moeten zijn in een park wil het gewaardeerd worden. Mensen moeten dus worden aangesproken op alle vijf belevingsdimensies.

Belevingsdimensies	
1. Exploratieve belevingsdimensie	A. Structuur van het park
	B. Beweging door het park
	C. Diverse attractieve elementen
2. Instrumentele belevingsdimensie	A. Diverse paden
	B. Diverse gebruikruimten
	C. Diverse elementaire voorzieningen
	D. Toegankelijkheid naar het park
	E. Toegankelijkheid in het park
3. Existentiële belevingsdimensie	A. Identificatie
	B. Relativering
	C. Persoonlijke ontwikkeling
4. Beleving vanuit een cultuurgrondhouding	A. Nadruk op natuur
	B. Nadruk op cultuur
	C. Nadruk op sociaal
5. Beleving vanuit de sociale definitie	A. Ruimtelijke factoren
	B. Sociale factoren

Bron: Pronk et al, 1997

Beoordeling van de hoedanigheid van de factoren wordt gedaan met behulp van de volgende categorieën:

- ++ Ruimschoots aanwezig (> 75% van de factoren uit een groep);
 - + Aanwezig (>25-75% van de factoren uit een groep);
 - ~ Zeer matig aanwezig (< 25% van de factoren uit een groep);
 - Afwezig (geen van de factoren uit een groep);
- m.a.m. Meerdere antwoorden mogelijke (vanwege de grote verschillen binnen een gebied).

De methodiek is onder andere toegepast bij het beoordelen van de kwaliteit van drie bestaande parken in de Dordwijkzone tussen Dordrecht-stad en Dubbeldam (Bervaes et al, 1997). Soortgelijke beoordelingscriteria zouden kunnen worden opgesteld voor andere ensembles zoals sportparken, begraafplaatsen.

Leefkwaliteit stationsgebied Utrecht

Het doel van de studie was om ten behoeve van het MER een beoordelingskader op te stellen waarmee de leefbaarheid van de verschillende varianten voor het Stationsgebied in Utrecht zou kunnen worden getoetst. Leefbaarheid wordt in de studie gedefinieerd in termen van sociaal-ruimtelijke kenmerken (onder andere belevingswaarde, gebruikswaarde en veiligheid).

De criteria die in de studie worden gebruikt zijn:

- sociale veiligheid:
- overzichtelijkheid
- sociale controle
- beheer
- hinder:
- behaaglijkheid, zon en schaduw
- wind
- geluid
- luchtverontreiniging
- lichtschitteringen
- stank
- oriëntatie:
- patronen, bakens en doorkijkjes
- borden en plattegronden
- groen & water:
- beleving
- gebruik
- gezondheid
- afwisseling:
- visuele variatie
- variatie in gebruiksmogelijkheden
- identiteit:

- specificiteit
 - kenmerkendheid
- (van den Berg et al, 2003)

Aangezien deze eerste toets in een vroeg stadium van de planvorming is ontwikkeld, zijn de criteria nog niet verder uitgewerkt en is de toetsing ook nog niet in detail uitgevoerd. De ontwikkeling van indicatoren en meetlatten zal aan de orde komen in een vervolgstudie die als bijlage bij het MER gevoegd zal worden.

Bijlage 2 Kwantitatieve analyses

Groene Meters

In 2003 is door Alterra de methodiek Groene Meters (Bezemer, V. et al, 2003) ontwikkeld waarmee de kwantitatieve kant van het stedelijk groen beoordeeld kan worden. Ook dit is een onderdeel van een benchmark voor het stedelijk groen.

Onderstaande is gebaseerd op "Groene meters deel II"

De kwantiteit wordt beoordeeld aan de hand van het aantal vierkante meters groen per woning. Voor de berekeningen was in eerste instantie gekozen om de grens van de bebouwde kom aan te houden zoals die in de digitale bestanden staat. Het bleek echter dat daardoor enkele wijken en parken niet meegenomen werden. Daarom is met deze grens als uitgangspunt een nieuwe begrenzing gemaakt om de buitenste wijken van elke stad.

Daarnaast heeft het buitengebied, mits bereikbaar, ook een functie voor de beleving en activiteiten van een recreant. Daarom is ervoor gekozen om de berekeningen ook te maken voor 500 en 1.000 meter van de grens van de aanwezige bebouwing. De keuze voor deze afstanden is gebaseerd op de gemiddelde afstanden die recreanten afleggen naar een groengebied aan de rand van een stad. (Bervaes et al, 1996)

Voor de inventarisatie van de oppervlaktes groen in de steden is gebruik gemaakt van de CBS-Bodemstatistiek 2000 (Centraal Bureau voor de Statistiek). De top-10 vector kaart bleek niet geschikt omdat daarin geen onderscheid wordt gemaakt in typen groen.

In de CBS-Bodemstatistiek 2000 wordt het groen wel ingedeeld in typen:

- parken en plantsoenen;
- sportvelden;
- volkstuinen;
- bos;
- overig agrarisch gebruik;
- nat natuurlijk terrein;
- droog natuurlijk terrein;
- begraafplaatsen.

Het buitenstedelijk gebied is tot 1.000 meter buiten de bebouwde kom opgenomen. Lijnelementen als laanbeplanting maken geen onderdeel uit van de Bodemstatistiek hoewel deze wel van belang zijn voor de beleving van de groenstructuur in een stad. Deze gegevens staan ook niet volledig in het top-10 bestand.

Sommige groene elementen in de stad worden in de Bodemstatistiek gekarakteriseerd als 'overig agrarisch gebruik'. Sommige van deze terreinen zijn openbaar toegankelijk en vandaar dat ze meegenomen zijn in de toetsing. Er zijn echter ook niet-toegankelijke terreinen in de categorie 'overig agrarisch gebruik' binnen de bebouwde kom. Sportvelden worden wel meegenomen in de beoordeling hoewel voor deze

gebieden soms een beperkte toegankelijkheid geldt. Buiten de bebouwde kom wordt agrarisch gebruik niet meegenomen omdat deze gebieden als niet-toegankelijk worden verondersteld.

Voor de aantallen woningen per stad is gebruik gemaakt van bestanden van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). In deze bestanden is het aantal woningen per postcode (vier cijfers) opgenomen.

Per stad wordt de oppervlakte groen berekend door de oppervlaktes van de verschillende typen bij elkaar op te tellen. Deze berekeningen worden uitgevoerd voor de drie genoemde grenzen:

- 1) direct om de uiterste bebouwing van de stad;
- 2) 500 meter van de eerste grens¹;
- 3) 1.000 meter van de eerste grens².

De oppervlaktes groen binnen deze drie grenzen worden ieder gerelateerd aan het aantal woningen in de stad. Daarnaast wordt de verdeling in procenten van de typen groen aangegeven. Hiermee wordt duidelijk in hoeverre een stad een gevarieerd aanbod aan typen groen heeft.

Een dergelijke kwantitatieve analyse is nuttig voor steden om te zien waar de knelpunten zitten voor wat betreft kwantiteit en groen. Ook toekomstvisies zijn mogelijk waardoor plannen beoordeeld kunnen worden niet alleen als plan op zich maar ook in de mate waarin ze bijdragen aan de oppervlakte groen per woning in de stad als geheel en om te bezien in hoeverre het plan invloed heeft op de bereikbaarheid van het bestaande en het nieuwe groen in de stad. Door vooraf inzicht in de impact van plannen kan indien nodig tijdig bijgestuurd worden. Door de kaarten wordt ook duidelijk zichtbaar waar de knelpunten zitten en waar dus ook de oplossingen zitten. Er kan dan doelbewust en goed onderbouwd bijgestuurd worden.

Voor de rijksoverheid bieden de kwantitatieve analyses ook voordelen omdat duidelijk wordt waar de problematiek binnen Nederland zit. Onderlinge vergelijking maakt ook duidelijk welke eisen wel en welke niet reëel gesteld kunnen worden. In het onderzoek stond 75 m² groen per woning centraal. Uit de resultaten bleek dat 13 van de 30 steden deze norm haalden. Dit betekent dus ook dat 75 m² openbaar groen per woning een reële handreiking genoemd kan worden.

Milieu- en Natuurcompendium

In het Milieu- en Natuurcompendium van het Milieu- en NatuurPlanbureau wordt eveneens de oppervlakte groen per woning berekend. Hierbij worden echter niet de steden als uitgangspunt genomen, maar de gemeenten. Daarmee ontstaat een landsdekkend beeld.

¹ Bij de berekening is het aantal woningen dat in de buffer ligt niet meegenomen. In een aantal steden zal dat leiden tot een overschatting van het aantal m² groen per woning (met name steden die dicht tegen elkaar aan zijn gebouwd en in elkaar overlopen). In steden met een landelijk buitengebied speelt dit beduidend minder.

Dezelfde basisgegevens uit de bodemstatistiek zijn gebruikt voor de berekeningen. Het groen wordt onderverdeeld in:

- parken en plantsoenen;
- dagrecreatieve terreinen;
- bos;
- droog natuurlijk terrein;
- nat natuurlijk terrein;
- sportterreinen;
- volkstuinen;
- verblijfsrecreatie;
- begraafplaatsen;
- overig agrarisch gebruik.

De klassen waarin de oppervlakte groen per woning wordt verdeeld varieert van 0-25 m² groen per woning tot > 400 m² groen per woning.

Bijlage 3 Bewonersinbreng

Bewonersinbreng is met name te organiseren op de lagere schaalniveaus, element en ensemble. Structuurniveau is meer voor experts om de grotere eenheden te bezien en de verbindingen. Op de lagere schaalniveaus is in een aantal projecten al ervaring opgedaan omtrent het betrekken van bewoners bij het groen en bij het beheer ervan. Deze ervaringen en methoden kunnen eveneens ingezet worden bij het laten beoordelen van het groen.

Greenscom

In het project Greenscom is in internationaal verband (Nederland, Zweden, Frankrijk, Denemarken en Finland) onderzocht op welke wijzen het beste gecommuniceerd kan worden met bewoners bij groenprojecten. In elk land zijn praktijksituaties in verschillende steden onderzocht. Daarbij zijn de verschillende methoden onderscheiden en beoordeeld op hun functionaliteit.

Voorbeelden van methoden en technieken:

- gezamenlijke locatiebezoeken;
- contracten voor zelf-beheer
- recht op initiatief;
- participatie in de planvorming;
- internet spel;
- lease contracten;
- informele planvorming;
- partnerschap op economische basis.

Zoals te zien is in de lijst gaat het zowel om communicatie-tools als om formele contracten. In de beschrijving van alle tools wordt duidelijk gemaakt wanneer welke tool het beste ingezet kan worden. Ook de randvoorwaarden voor het inzetten zijn aangegeven en tevens of de inzet met name op ecologische, economische of sociale thema's werkt. De toepassing van dit onderzoek zal in Nederland nog verder worden ontwikkeld in een aantal steden.

De ervaringen uit Greenscom laten zien dat problemen rondom het in balans brengen van groei en groen in veel Europese landen hetzelfde zijn. Ook is gebleken dat in deze landen dezelfde behoefte bestaat aan beleid en communicatie vaardigheden om deze problemen het hoofd te bieden. Ondanks dat culturen en beleidskaders verschillen tussen de landen is duidelijk geworden dat de aanpak van problemen vaak op vergelijkbare wijze kan plaatsvinden.

Bewonersinbreng bij groenbeheer

Hoe kunnen bewoners deelnemen aan groenbeheer? Welke instrumenten, randvoorwaarden en afspraken zijn daar voor nodig? Een project wat nu loopt in samenwerking met enkele gemeenten en woningbouwverenigingen zal ingaan op onder meer deze vragen.

Amsterdam, Rotterdam en Utrecht zijn betrokken bij het project. Utrecht heeft van deze drie de meeste ervaring met bewonersinbreng; in Utrecht zijn contracten afgesloten tussen de gemeente en bewoners waarmee afspraken vastliggen over ieders bijdrage aan het beheer. Er zijn in Utrecht verschillende groepen bewoners die meewerken aan het onderhoud van het groen in hun directe woonomgeving.

Voor Rotterdam is de deelname aan het project in een veel priller stadium. Rotterdam wil namelijk meer inzicht in de verschillende groepen bewoners die te onderscheiden zijn bij bewonersinbreng. Daarmee wil Rotterdam gericht inzetten op het betrekken van bewoners en hun wensen bij het groen: zowel de ontwikkeling als het beheer.

Amsterdam is deelnemer aan het project in de rol van woningbouwvereniging Ymere. Deze organisatie richt zich meer en meer niet alleen op het zorgdragen voor woonruimte, maar ook voor de directe woonomgeving van haar panden. Bewoners hechten steeds meer belang aan hun woonomgeving en groen speelt daar een grote rol in. Woningbouwverenigingen spelen daar op in. Zowel gemeenten als bewoners zijn daarbij betrokken als partijen die in het geval van de gemeente vaak het grondeigendom hebben en een taak als beheerder, en in het geval van de bewoners gebruik maken van het groen.

Bewoners betrekken bij het beheer van het groen in hun directe woonomgeving is een ontwikkeling die inspeelt op het feit dat mensen beter zorgdragen voor hun omgeving als ze zich er meer bij betrokken voelen. Meehelpen aan het beheer van het groen is daar een manier voor. Verder is uit onderzoek en praktijkervaring gebleken dat betrokkenheid bij de woonomgeving ook bijdraagt aan de sociale cohesie in een wijk en dat onderlinge contacten toenemen en sociale veiligheid daarmee ook. Voor gemeenten snijdt het mes daarmee aan twee kanten. Enerzijds verbeteren de wijken op verschillende fronten, anderzijds gaan de beheerkosten omlaag. Dit laatste dient wel genuanceerd te worden omdat het inschakelen van bewoners bij het beheer zeker in het begin ook veel begeleiding van de gemeente vergt.